

BZÍ, okr. Plzeň-jih a RADKOVICE U MĚČÍNA, okr. Klatovy, Plzeňský kraj

Výšinná sídliště Velká skála a Osobovská skála ze středního eneolitu

3100–2800 př. Kr.

Význam: Typické příklady sídlišť období středního eneolitu v západních Čechách, která jsou situována na skalách a ostrožnách. Tento typ lokalit u nás nemá v jiných pravěkých kulturách období.

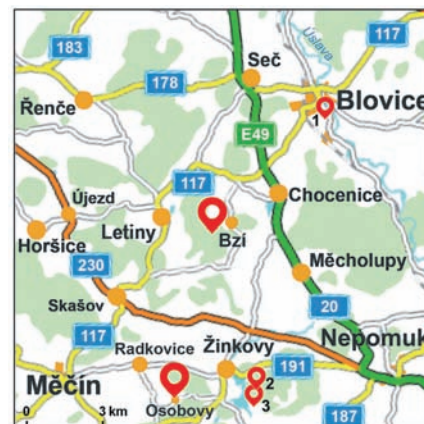
Historie: Chamská kultura (název podle bavorské lokality Cham; střední eneolit, asi 3100–2800 př. Kr.) je zajímavá ve více ohledech. Její nositelé přišli na naše území nejspíše z dnešního Bavorska a osídlili zemědělsky dosud nevyužívanou část západních a jižních Čech v pásmu vyšší nadmořské výšky (zhruba 450–550 m) s půdami méně vhodnými pro orné hospodaření. Zcela unikátní byla podoba jejich sídlišť: ve většině případů vypadají jako orlí hnízda situovaná na členitých, dominantních vrcholcích skal, nejčastěji bulizníkových suků, nebo na úzkých ostrožnách vysoko

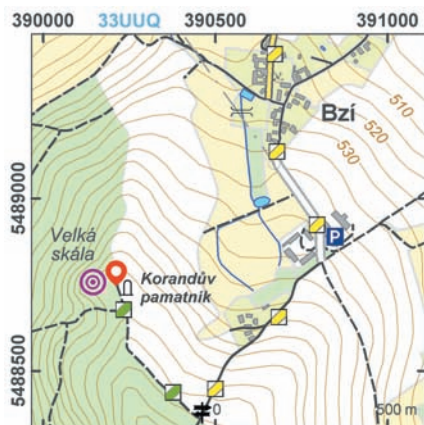
nad řekou. Takových sídlišť známe v současnosti jen ze západních Čech více než sedmdesát. Podle jejich malé plochy, která obvykle nepřesahuje 500 m², lze soudit, že každé místo obývala jen jedna rodina nebo malá komunita.

První z popisovaných lokalit, Velká skála u Bzí, byla zkoumána již v r. 1882 a zdejší nálezy patřily v rámci chamské kultury k prvním u nás. Toto *výšinné sídliště zůstává dodnes nálezově nejbohatší lokalitou daného typu. Výzkum sám byl na svou dobu až neuvěřitelně moderní. Vedl ho F. X. *Franc, zahradník z nedalekého zámku Kozel a zručný kreslíř, pro kterého archeologie nebyla profesí, ale vášní. Nejprve provedl detailní zaměření a zakreslení lokality, což mu umožnilo sledovat prostorové vztahy mezi nálezy. Jako první se zamýšlel nad původním množstvím keramic-

↑ Radkovice u Měčina, Osobovská skála od jihu.
Foto Č. Čišecký, 2013.

□ Mapy D. Dreslerová.

➤ Bzí, Velká skála. Dnešní stav vrcholové plošiny. Foto D. Dreslerová, 2013.

↓ Bzí, Velká skála. Plán lokality od F. X. France z r. 1882. Podle Franc 1906.

➤ Radkovicích u Měčína, Osobovská skála. Pohled na skalní útvar, na kterém se nacházelo pravěké sídliště. Foto J. John, 2006.

↘ Předpokládaná poloha eneolitického domu (G) a umístění archeologických sond (H, J) na počítačovém modelu terénu Osobovské skály v Radkovicích u Měčína. Podle John 2007.

kých nádob, jejichž zlomky při výzkumu nacházel, a došel k odhadu, že za dobu existence sídliště zde muselo být použito nejméně 2300 nádob. Kromě keramiky objevil také množství kamenných sekerek, brousky, *štípané kamenné nástroje, přesleny a jiné předměty. U kamenných nástrojů se Franc zajímal o původ surovin, a spojil se proto s předními odborníky v oborech geologie a paleontologie. Povšiml si také otisků obilných zrn na keramice, zhotovil jejich sádrové odlitky a určil je jako pšenici; pozdější analýzy mu daly za pravdu. Tento poznatek je významný pro hodnocení způsobu obživy v oblasti, která je ze zemědělského hlediska spíše nevýhodná. S trochou nadsázky lze říci, že Franc provedl první komplexní *archeologický výzkum na našem území.

Druhou lokalitou je Osobovská skála u Radkovic. Jako naleziště je známa až od r. 1977, a to díky *archeologickému průzkumu K. Škrábka, ředitele muzea v Blovicích. V r. 2006 zde proběhl výzkum Zápaadočeské univerzity v Plzni. O zemědělském charakteru osídlení svědčí i tady nálezy obilí (pšenice dvouzrnky a ječmene), luštěnin a lnu. Rozbor zachovalých pylových zrn (srov. *pylová analýza) navíc ukazuje, že v okolí sídliště byla situována pole. Vzhledem ke kyselosti půd se sice ani na jedné z lokalit nezachovaly zvířecí kosti, ale v sousedním Bavorsku je pro danou *archeologickou kulturu doložen chov skotu a koní. Je tedy velmi pravděpodobné, že se na uvedených sídlištích hospodařilo v zásadě stejně jako v úrodnějších částech tehdejších Čech.

Racionální důvody využívání skal jako sídliště se zatím nepodařilo přesvědčivě najít, pokud bychom nechtěli

přistoupit na myšlenku, že každá z lokalit byla vlastně malou pevností. Jen u malé části dosud známých nalezišť chamské kultury bylo ovšem prokázáno jiné než přírodní opevnění (např. *valem či příkopem), v případě sídlišť na buližníkových skalách tomu tak nebylo dokonce ani jednou.

Popis: Lokalita Velká skála u Bzí leží na buližníkovém suku v nadmořské výšce 590 m, s převýšením asi 20 m nad okolním terénem. Vrcholová plošina je nerovná, nachýlená k západu, a má zhruba trojúhelníkový tvar o délce stran 30–40 m. Nejsnazší, i když stále poněkud náročný přístup na ni vede z jihovýchodní strany. Na mírně nakloněné rovině (ve Francově plánu označena jako **C**) našel Franc stopy zřejmě tří obydlí v podobě ker z vypálené hlíny (tzv. *mazanice) – pozůstatků spadlých stěn domů, které zanikly požárem. Domy byly zřejmě nadzemní a malé, s plochou kolem 12 m². Nálezy keramiky a drobných předmětů byly roztroušeny po celé vrcholové plošině skály, zejména v místech označených na Francově plánu písmeny **B**, **D** a **F**.

Naleziště na Osobovské skále u Radkovic má některé podobné rysy: nadmořskou výšku, geologické podloží, rozlohu a převýšení nad okolním terénem. Vrchol je přístupný ze severní a západní strany; na jižní a východní straně skály jsou prudké srázy. Z vrcholové plošiny je nádherný rozhled (pokud je okolí alespoň částečně odlesněno), ale pro osídlení poskytuje jen velmi omezený prostor. Přesto skála jednoznačně sloužila k obytným účelům. Na základě poznatků archeologického výzkumu lze obydlí situovat na malou plošinku (**G**) na západním úbočí skály. Předměty

související s činnostmi na sídlišti byly nalezeny jak v archeologických sondách na skále (**H**, **J**), tak i v jejím okolí; na úpatí skály se zřejmě ocitly působením přirozených sesuvů. [**dd**]

Literatura: Franc 1906; John 2007, 2010.

Navigační bod: N 49°32'30.08", E 13°28'56.76" (Bzí, u lokality); N 49°28'47.62", E 13°27'34.32" (Radkovice, u lokality).

Přístup: K výšinnému sídlišti Velká skála u Bzí z doporučeného místa parkování po žluté turistické značce k rozcestníku „Jezevčí skála“ a dále po zelené značce směrem ke Korandovu památníku až na lokalitu.

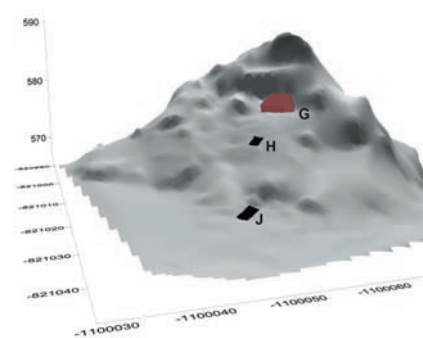
K výšinnému sídlišti Osobovská skála u Radkovic z doporučeného místa parkování u kapličky ve středu obce Osobovy po modré turistické značce na sever, po 300 m zahnout na polní cestu směřující k lesíku a pokračovat lesní pěšinou k lokalitě.

Rizika: Výstup na oba buližníkové suky je nevhodný pro děti a osoby se sníženou pohyblivostí – existuje nebezpečí zřícení.

Okolí: [1] Hradiště u Blovic (PJ), zámek a muzeum: N 49°34'41.07", E 13°32'38.89" (6,0 km od Bzí).

[2] Žinkovy (PJ), zřícenina hradu Potštejn: N 49°28'52.47", E 13°30'31.39" (7,0 km).

[3] Žinkovy (PJ), raně středověké Obrovo hradiště: N 49°28'36.69", E 13°30'40.13" (7,5 km).

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.